

Tserkva: Pshonkivskiy O.V., 2010. – 270 s.; Chernetskiy E.A. Branitskiy / Evgen Chernetskiy. – Bila Tserkva: Oleksandr Pshonkivskiy [vid.], 2011. – 731 s.

2. Lobko O. Evolyutsiya maetkovogo kompleksu grafiv Pototskih (gerb Pilyava) u Pravoberezhniy Ukrayini 1830–1917 rr. / Oksana Lobko // Duh i litera. – K., 2008. – №20. – S.13–37.

3. Tsentralniy derzhavniy istorichniy arhiv Ukrayini, m. Kiyiv (dali – TsDIAK Ukrayini). – F.719. Upravlinnya golovno-uprovnozazhenogo Vserosiyskogo tovaristva Chervonogo Hresta pri armiyah Pivdenno-Zahidnogo frontu (1914–1918 rr.). – Op.1. – Spr.44. Perepiska z uprovnozazhenim Rosiyskogo Tovaristva Chervonogo Hresta po Radomisl'skomu, Kaniv'skomu ta inshim povitam Kiyivskoyi guberniyi pro vidkrittya privatnih zakladiv RTChH, transportuvannya hvorih i poranenihi voyiniv i po inshim pitanniam. (26.09.1914 – 01.09.1916). – 472 ark.

4. Tam samo. – Spr.301. Spisok gospitaliv, etapnih lazaretiv, peredovih zagoniv i inshih zakladiv RTChH, sformovanihi na privatni koshti. (Ne ranishe 3 veresnya 1914 r.). – 36 ark.

5. TsDIAK Ukrayini. – F.274. Kiyivske gubernske zhandarmske upravlinnya (1908–1917 rr.). – Op.4. – Spr.346a. Pro nastriy naseleennya. (03.04.1914 – 13.01.1915). – 180 ark.

* * *

УДК 581.1(092)

Богач Є.М., аспірант кафедри фізіології, біохімії рослин та біоенергетики, Національний університет біоресурсів і природокористування України (Україна, Київ), bogach.egor@gmail.com
Григорюк І.П., доктор біологічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, професор кафедри фізіології, біохімії рослин та біоенергетики, Національний університет біоресурсів і природокористування України (Україна, Київ), bogach.egor@gmail.com

Одеський період діяльності С.І. Лебедева (1953–1959)

На підставі вивчення архівних матеріалів, особових справ, документів і періодичних видань висвітлено творчий період діяльності доктора біологічних наук, професора, академіка УАСГН С.І. Лебедева на посаді ректора й завідувача кафедри анатомії та фізіології рослин Одеського державного університету імені І.І. Мечникова.

Ключові слова: С.І. Лебедев, ректор, професор, Одеський державний університет імені І.І. Мечникова, кафедра анатомії і фізіології рослин.

Bogach E.M., post-graduate student of the department of physiology, biochemistry of plants and bioenergetics of the National university of life and environmental sciences (Ukraine, Kiev), bogach.egor@gmail.com

Grigoriyuk I.A., doctor of biological sciences, professor, corresponding member of the Academy of sciences of Ukraine, professor of the department of physiology, biochemistry of plants and bioenergetics of the National university of life and environmental sciences of Ukraine (Ukraine, Kiev), bogach.egor@gmail.com

Odessa period of S.I. Lebedev (1953–1959)

The article highlights the creative period S.I. Lebedev the Doctor of Biological Sciences, Professor, Academician, rector and the head of the department of anatomy and physiology of plants of Odessa State University named after I.I. Mechnikov, on the basis of archival materials, personal files, documents and periodicals.

Keywords: S.I. Lebedev, Rector, Professor, Odessa State University named after I.I. Mechnikov, Department of Anatomy and physiology of plants.

Богач Е.Н., аспирант кафедры физиологии, биохимии растений и биоэнергетики, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины (Украина, Киев), bogach.egor@gmail.com

Григорюк И.А., доктор биологических наук, профессор, член-корреспондент НАН Украины, профессор кафедры физиологии, биохимии растений и биоэнергетики, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины (Украина, Киев), bogach.egor@gmail.com

Одесский период деятельности С.И. Лебедева (1953–1959)

На основании изучения архивных материалов, личных дел, документов и периодических изданий освещены творческий период деятельности доктора биологических наук, профессора, академика УАСГН С.И. Лебедева в должности ректора и заведующего кафедрой анатомии и физиологии растений Одесского государственного университета имени И.И. Мечникова.

Ключевые слова: С.И. Лебедев, ректор, профессор, Одесский государственный университет имени И.И. Мечникова, кафедра анатомии и физиологии растений.

Вивчення архівних матеріалів і системний аналіз творчого доробку доктора біологічних наук, академіка та віце-президента УАСГН, заслуженого діяча науки УРСР, про-

фесора С.І. Лебедева дало змогу виділити полтавський (1926–1944 pp.), одеський (1953–1959 pp.) та київський (1944–1953; 1960–1989 pp.) періоди науково-педагогічної діяльності.

Мета статті – комплексне дослідження одеського періоду діяльності С.І. Лебедева. Для досягнення поставленої мети висвітлено науково-організаційну діяльність, педагогічний і науковий доробок професора С.І. Лебедева на посаді ректора й за сумісництвом завідувача кафедрою анатомії та фізіології рослин Одеського державного університету ім. І.І. Мечникова (ОДУ).

Здатність організувати і спрямувати чисельний студентський і професорсько-викладацький колектив на вирішення актуальних науково-освітніх завдань було лише під силу авторитетному та знаному в наукових колах діячеві. Тому, в 1953 р. С.І. Лебедеву, як талановитому та досвідченому організатору, було доручено очолити ОДУ (Наказ Міністра культури СРСР від 9 травня 1953 р. №598) одного з найстаріших вузів України, що багатий історією та традиціями. Водночас, розпочинається новий виток творчої діяльності і наукових звершень видатного вченого-фізіолога та біохіміка рослин С.І. Лебедева. До призначення в Одесу Сергій Іванович працював завідувачем відділу фізіології рослин в Інституті ботаніки АН УРСР та за сумісництвом ученим секретарем Президії АН УРСР з сільськогосподарських і біологічних наук [1, арк.6].

ОДУ (за часів незалежності отримав статус національного) був заснований ще в 1865 р. на базі Рішельєвського ліцею, створеного в травні 1867 року. В 1945 році на честь 80-річчя університету присвоєно ім'я всесвітньо відомого ембріолога та бактеріолога, лауреата Нобелівської премії в галузі фізіології та медицини І.І. Мечникова. Престижну нагороду Ілля Ілліч отримав в 1908 р. разом із німецьким вченим Пауль Ерліхом за вивчення імунної системи. З 1867 по 1882 рік обіймав посаду спочатку доцента, а потім професора [2, с.4]. У свій час в університеті працювали такі відомі учені як М.Ф. Гамалей – корифей вітчизняної мікробіології і епідеміології, Д.К. Заболотний – академік та Президент Академії наук УРСР в 1928–1929 pp., академіки АН УРСР А.А. Сапегін, М.Д. Зелінський, Л.В. Писаржевський [3, с.14].

Свою невтомною цілеспрямованою працею й продовжуючи багатовікові традиції одного з найпрестижніших вузів країни, Сергій Іванович долучився до розвитку та становлення університету, як одного із провідних навчальних закладів тодішнього Радянського Союзу. Так, у 1955 р. була проведена урочиста наукова сесія, яка присвячена 90-річчю університету і 110-річчю з дня народження І.І. Мечникова. З цього приводу на адресу закладу надійшли численні привітання від навчальних закладів, науково-дослідних інститутів, підприємств, організацій та викладачів. Зокрема, в них зазначалося: «К своєму 90-літтю Одеський державний університет ім. І.І. Мечникова досяг подлинного расцвета, своей научно-исследовательской работой оказывает помощь промышленности и сельскому хозяйству, а тысячи специалистов выпускников университета плодотворно работают во всех отраслях народного хозяйства, науки и культуры нашей страны» [3, с.6].

За часів ректорства С.І. Лебедева збільшився професорсько-викладацький та студентський колектив внаслідок злиття окремих факультетів із педагогічних інститутів. З Одеського педінституту увійшли географічний і історичний факультети, Ізмаїльського – філологічний, Кіровоградського й Вінницького – історичні та з Бердичівського – біологічний. Зараховано було 2330 студентів, у тому числі 670 на стаціонар і 1660 на заочне відділення [4, с.123]. Таким чином, на 1958 р. контингент студентів зріс до 6159 осіб [5, арк.4].

Даючи характеристику ректорам, які в свій час очолювали університет, І.П. Зелінський, визначний вчений і ректор ОДУ в 1987–1995 pp., наголошував: «При С.І. Лебедеві почалося мощное возрождение науки. Поистине историческим событием стало проведение в мае 1954 года выездной сессии Отделения биологических наук АН СССР. Событие это запомнилось, прежде всего, тем, что

на сесії були подвергнуты резкой критике научные (точнее, псевдонаучные) воззрения «народного академика» Т.Д. Лысенко. В ту пору это было вовсе не безопасно, поскольку любимец Сталина Лысенко еще был в силе и при всех своих должностях. При Сергее Ивановиче реально началось возрождение студенческого самоуправления. И мы очень жалели, когда его забрали в Киев» [6, с.6].

Доповідаючи на засіданні Вченої ради університету в 1953 р. перед трудовим колективом (звіт про результати 1952–1953 н.р.) Сергій Іванович поставив завдання підвищення рівня науково-дослідної і теоретичної роботи та якості викладання [7, арк. 123]. Центральне місце в науковій роботі університету посідали дослідження з комплексних проблем, важливих в теоретичному і практичному аспектах [8, с.5]. Так, порівняно з минулими роками, збільшилась кількість господарсько-договірних тематик. Всього колектив виконував 8 господарських тем на загальну суму 535 тис. крб. [5, арк. 67]. На 38 кафедрах семи факультетів і 4-х наукових закладах університету, зокрема в Науково-дослідному інституті фізики, Астрономічній обсерваторії, Науковій бібліотеці та Ботанічному саду проводили дослідження по 186 темам, із яких 35 були об'єднані в 10 пріоритетних важливих проблем [9, с.3]. Наукові дослідження, які були різносторонніми, виконували за розділами історії, філософії, політекономії, філології, географії, геології, хімії, фізики, математики, астрономії тощо. В 50-х роках ОДУ став одним з провідних центрів проведення міжвузівських наукових конференцій і симпозіумів з найактуальніших проблем у галузі інженерної географії, фізики напівпровідників, фізики горіння, колоїдної хімії, історії українського та російського літературознавства [10, с.97].

За доволі короткий термін перебування на посаді ректора Одеського університету (1953–1959) Сергію Івановичу вдалось збільшити професорсько-викладацький склад із 180 шт. од. у 1954 р. до 290 шт. од. у 1957 р. Свої знання і вміння студентам надавали 16 професорів, 152 доценти й кандидати наук, 123 асистенти та викладачі, 57 наукових співробітників [11, арк. 13]. За часів С.І. Лебедева в університеті працювали відомі вчені – члени-кореспонденти АН УРСР професори В.П. Тульчинська – завідувач кафедри мікробіології і М.П. Савчук – завідувач кафедри зоології безхребетних, В.П. Цесевич – довгий час керував Астрономічною обсерваторією, заслужений діяч науки УРСР Є.А. Кирилов – директор Науково-дослідного інституту фізики, професори І.І. Пузанов – завідувач кафедри зоології хребетних, Р.О. Файтельберг – завідувач кафедри фізіології тварин та людини, А.І. Воробйов – завідувач кафедри генетики, Н.І. Погребняк – завідувач кафедри систематики рослин та інші [12, арк. 80]. Наявність в університеті висококваліфікованих спеціалістів дало можливість здійснювати захист кандидатських і докторських дисертацій з біологічних, фізико-математичних, хімічних та гуманітарних наук [4, с. 120; 12, арк. 81].

Характерним для наукової роботи ОДУ в 1956–1961 рр. було значне зміцнення науково-технічної бази, створення лабораторій з сучасним устаткуванням. Організовано лабораторію обчислювальної математики, а пізніше обчислювальний центр університету [4, с.123]. В Ботанічному саду ОДУ функціонували лабораторія фізіології і біохімії рослин, яку було оснащено фотоелектроколометром, люксметром, іоноскопом. Водночас було придбано новітнє обладнання для Астрономічної обсерваторії з метою фотографування та слідкування за штучними супутниками Землі. Зокрема, тільки в 1958–1959 н.р. на придбання обладнання було витрачено більш як 1 млн. крб. [6, с.80]. У 1955 р. відбулась історична подія – відкриття новозбудованого корпусу, в якому було розміщено біологічний факультет [10, с.94].

Професора С.І. Лебедева який очолював ОДУ в 1958 р., було обрано в склад делегації ректорів шести вузів СРСР для поїздки в США. Для ознайомлення і переймання досвіду системи навчання в США, делегацією відвідано найпрестижніші університети: Американський (Вашингтон), Гарвардський (Бостон), Північно-східний (Бостон), Каліфорнійський (Сан-Франциско),

Стенфордський (Пало-Альто), Принстонський (Прінстон) та Колумбійський (Нью-Йорк). В підсумку, налагоджено наукові контакти і запроваджено зарубіжні стажування студентів та аспірантів. Разом із професором Г.С. Давтяном, ректором Єреванського державного університету, Сергій Іванович прослухав кілька лекцій для студентів біологів – професора Тіманна (Гарвардський університет), професора Джекобса (Прінстонський університет), професора Олайва (Колумбійський університет). Вітчизняними вченими було високо оцінено науково-теоретичний рівень освіти США, але зазначено: «вона явно стоїть нижче, ніж в радянських університетах». За програмою обміну студентами між СРСР та США, студенти ОДУ мали можливість переймати знання американських викладачів. Таким чином, ОДУ був виведений на міжнародний рівень, що дало змогу підвищити якісний рівень освіти та обмінюватись новітніми технологіями [13, с.3–4]. Необхідно зазначити, що завдяки авторитету С.І. Лебедева який жив тоді в невізній країні, пощастило побувати в ряді країн. В 1956 р. ним здійснено науково-пізнавальну поїздку навколо Європи, а Товариством з розповсюдження політичних та наукових знань було відряджено на Брюссельську сільськогосподарську виставку. В складі делегації Міністерства освіти СРСР вчений відвідав Румунію, а в 1957 р. делегований до Флоренції (Італія) на II Міжнародний конгрес з викладання педагогічних наук в університетах [1, арк. 40].

С.І. Лебедев був різносторонньо розвинутою людиною. Коли в СРСР запустили перший в світі штучний супутник Землі він організував в ОДУ станцію оптичного спостереження за ним [6, с.3]. Водночас в Астрономічній обсерваторії було створено прилад для фотографування небесних тіл, на оснащення якої виділено більш як 200 тис. крб. Так, станція в с. Маяки Одеської області перетворилась на одну із провідних обсерваторій країни [5, арк. 79].

У 50 р. XX століття університет мав у своєму розпорядженні велику і цінну і одну з найстаріших наукових бібліотек. На той час її фонди склали близько півтора мільйона одиниць, яка входила в п'ятірку найбільших бібліотек Радянського Союзу. Для поповнення фондів сучасною науковою літературою вона проводила обмін книжок з бібліотеками Китаю, Індії, Чехословаччини, Польщі, Болгарії, Угорщини, Бразилії, США, Англії, Франції, Швеції тощо [8, с.4].

Адміністративно-організаційну роботу Сергій Іванович вдало поєднував з науковою. 28 травня 1953 р. було його затверджено на посаді завідувача кафедри анатомії і фізіології рослин (наказ Управління університетів і юридичних вузів Міністерства культури СРСР від 28 травня 1953 р.) [1, арк. 27]. Теплі спогади залишились у вчорашніх студентів, яких навчав С.І. Лебедев, зокрема Швець Г.А. – завідувача кафедри ботаніки та Коваленко С.Г. доцента цієї ж кафедри. З перших днів перебування на посаді завідувача досвідченому науковцю вдалось залучити співробітників та аспірантів до науково-дослідної роботи. Протягом шести років (1953–1959) колектив кафедри під керівництвом С.І. Лебедева виконував ґрунтовні дослідження механізмів фотосинтезу у вищих рослин (кукурудза, пшениця, ячмінь, деякі плодови та овочеві культури) і водоростей Чорного моря, з метою підвищення їх продуктивності. Проведені експерименти дозволили встановити закономірності інтенсивності фотосинтезу залежно від характеру і способів живлення рослин та впливу хімічних сполук тощо [5, арк. 67].

У 1954 р. дослідження кафедри увійшли до пріоритетних наукових тем університету, зокрема «Підвищення продуктивності сільськогосподарських рослин» і «Фотосинтез», які здійснювали за такими основними напрямками:

- розробка нових методів вирощування овочевих культур в умовах Одеської області;
- підвищення продуктивності рослин шляхом вуглецевого живлення через кореневу систему;
- дослідження фотосинтетичних пігментів і антоціанів у вищих рослин та морських водоростей;
- роль фікоболінів в житті морських водоростей;

– умови утворення (біосинтез) жовтих пігментів каротиноїдів у деяких вищих рослин;

– участь каротиноїдів в процесі розмноження рослин [14, арк.4].

Дослідження колектив кафедри анатомії і фізіології рослин виконував спільно з кафедрами систематики рослин, генетики та Ботанічним садом ОДУ під науковим керівництвом й за безпосередньої участі професора С.І. Лебедева.

Кафедра анатомії і фізіології рослин і лабораторія субтропічних культур Ботанічного саду виконували наукову тему: «Культура цитрусових на півночі України». Просування цитрусових за межі субтропічних районів було можливо шляхом поєднання методів селекції і агротехніки. У результаті проведених досліджень запропоновано вирішити дану проблему із застосуванням агротехнічних заходів, зокрема було рекомендовано траншейний метод культури з використанням тепла ґрунту для захисту рослин від низьких температур в зимовий період [15, с.30].

За ініціативи і під безпосереднім керівництвом С.І. Лебедева створено радіоізотопну лабораторію. В університеті уперше проводили фундаментальні дослідження в галузі фізіології і біохімії рослин із застосуванням радіоактивних ізотопів [16, с.125]. Поряд з цим науково обґрунтовано і вивчено фізіолого-біохімічні особливості й мінерального живлення водоростей Чорного моря, а також запропоновано ефективні способи використання деяких видів родів ламинарії, фукусу та інших водоростей у різних галузях народного господарства [17, с.98]. Значну кількість наукових публікацій професор С.І. Лебедев присвятив вивченню морської водорості філофори (*Phyllophora peruvosa*). Встановлено, що більша кількість агароїда відкладається в клітинних стінках подібно до геміцелюлози. Агароїд, який добувають із філофори, широко використовують в кондитерській промисловості. Уперше доведено наявність в клітинах водорості ферменту агароїдази, що гідролізує агароїд. Спектрофотометричними методами досліджено динаміку хлорофілу і каротиноїдів у водорості філофори. Виявлено, що вона містить тільки хлорофіл «а», а жовті пігменти як і у вищих рослин, розділяються на каротин та ксантофіл. Суттєве підвищення кількості хлорофілу було зафіксовано восени у зв'язку із погіршенням умов освітлення [9, с.207–209].

В Інституті ботаніки АН УРСР в 1950 р. С.І. Лебедев успішно захистив докторську дисертацію на тему: «Физиологическая роль каротина в растении», а в 1953 р. за цією ж темою опублікував фундаментальну монографію [1, арк.5]. Ґрунтовні і цілеспрямовані дослідження були продовжені на кафедрі анатомії і фізіології рослин ОДУ. З цього приводу С.І. Лебедев зазначав: «Образование и накопление каротиноидов в генеративной системе многих растений связано с процессом оплодотворения. Присутствие каротина и каротиноидов в тапетуме и пыльце во внепластидном состоянии, непосредственное участие их в обменных реакциях при оплодотворении приводит нас к познанию физиологической сущности процесса оплодотворения и позволят в дальнейшем активно вмешиваться в обменные реакции при опылении – оплодотворении, чтобы направлять их в нужную нам сторону» (Научно-популярный журнал АН СССР «Природа», июнь, 1955).

Разом із співробітниками і аспірантами кафедри професор С.І. Лебедев досліджував ефективність застосування мікродобрив під плодів культури та передпосівну обробку насіння кукурудзи розчинами мікроелементів. Встановлено стимулювальний вплив марганцевих і борних добрив на закладання плодкових бруньок, цвітіння, ріст, плодоношення яблуні сорту Кальвіль сніжний в умовах Київської області. Внесення бору і магнію підвищувало загальну суму вуглеводів, особливо за одночасного їх внесення, а кількість розчинних вуглеводів в листках яблуні значно зростала під дією бору. За умов передпосівної обробки насіння кукурудзи магнієм і цинком урожай зеленої маси й зерна збільшувався на 10–20%. Окрім того, суттєво збільшилась крохмалістість зерна кукурудзи [9, с.209].

Лідерські якості і талант вченого-педагога дозволили Сергію Івановичу своєчасно розгледіти й згуртувати

біля себе потужний висококваліфікований науково-освітнянський колектив. Під його керівництвом аспіранти О.І. Саннікова, М.В. Голубцева, Е.Г. Судьїна, Л.Г. Литвиненко, І.Я. Ярцева, І.В. Арешидзе, Г.К. Яценко і Т.А. Суйковская виконували й успішно захистили кандидатські дисертації. Вони були присвячені вивченню біосинтезу хлорофілу, ролі каротину в окиснювальних процесах у рослин, фізіологічної ролі антоціанів, впливу умов живлення на фотосинтетичні пігменти і газообмін чорноморської водорості цистозири [18, с.79]. Після захисту кандидатських дисертацій на кафедрі успішно працювали доцентами М.В. Голубцева, О.І. Саннікова та І.А. Ярцева. Згодом, після призначення С.І. Лебедева ректором Навчальної частини УСГА (1959 р.), частина учнів переїхала працювати разом із ним до Києва.

Дослідження на кафедрі анатомії і фізіології рослин ОДУ уперше дозволили узагальнити наявні результати та сформулювати висновки з проблем фізіології рослин. Так, доцентом М.В. Домбровською встановлено стимулювальний вплив органо-мінеральних добрив за умов локального їх внесення в ґнізда на процес фотосинтезу, ріст, розвиток і урожайність кукурудзи. Доведено, що інтенсивність фотосинтезу в листках на початку цвітіння рослин більш висока, ніж в умовах повного цвітіння. У варіантах досліду з органо-мінеральними добривами виявлено суттєвішу інтенсивність фотосинтезу в листках рослин. Асистент І.О. Ярцева досліджувала фотосинтетичні пігменти і антоціани у вищих рослин й морських водоростей, а також біосинтез фотосинтетичних пігментів та асиміляцію вуглекислоти у вищих рослин (пшениця, ячмінь) в умовах монохроматичного світла різної довжини хвилі. Виявлено, що інтенсивність фотосинтезу у водоростей з червоними пігментами (багрянки) в декілька разів більша, ніж зелених і бурих. З'ясовано, що червоні пігменти спричиняють підвищення вмісту хлорофілу в листках рослин. Старший викладач К.П. Бурлай вивчала умови утворення (біосинтез) жовтих пігментів – каротиноїдів у деяких вищих рослин. У результаті проведених досліджень показано підвищення кількості каротиноїдів залежно від збільшення розмірів кореневої системи шляхом вегетативної гібридизації, вплив глікоколу і ацетону на склад каротиноїдів в листках й проростках редису, біосинтезу хлорофілу «а» за дії мінерального живлення. Аспірант М.В. Голубцева брала участь у виконанні теми «Участь каротиноїдів в процесі розмноження рослин». Доведено, що фермент пероксидаза маточки у заплелих квітах лілії і кабачків активніша, ніж неопилених. Застосування вазелінового масла зумовлювало зростання активності пероксидази у маточок квітів лілії і кабачка. Розчин каротину у вазеліновому маслі і водноколіїдний каротин не впливали на активність ферментів пероксидази (маточки) і каталази (маточки, зав'язі квітів). Визначено, що екзогенна обробка квітів вазеліновим маслом, а також розчинами каротину й вітаміну А знижувало урожай плодів абрикосів і персиків. Обприскування їх квітів водноколіїдним каротином підвищувало урожай за рахунок утворення більшої кількості плодів [14, арк.4].

Результати численних досліджень було опубліковано в університетських збірниках «Труды Одесского государственного университета», «В помощь сельскому хозяйству и рыбководству», «Научный ежегодник», в наукових журналах «Доклады АН СССР» та «Природа» [9, с.208].

Сергій Іванович був талановитим педагогом, який особистим прикладом розвивав прагнення у молоді до пізнання невідомого. Творчі замисли і кипучу енергію він щедро передавав учням і співробітникам. Приємно дивувала його ретельність підготовки до кожної лекції, хоча курс «Фізіологія рослин» він читав багато років. Кожна лекція вченого поповнювалась новітньою інформацією із наукових джерел [18, с.80]. Згодом, на основі курсу лекції з фізіології рослин, вийшла з друку його книга «Фізіологія рослин. Частина І» для біологічних факультетів університетів. Відомий вчений, завідувач кафедри фізіології рослин, професор Чернівецького державного університету Г.Х. Молотковський у відгуку на даний підручник зазначав: «Цей курс лекцій з фізіології рослин характеризується ви-

кладом матеріалу на сучасному науковому рівні. Студент зможе при опрацюванні цього підручника швидко і з висхідною повнотою закріпити знання, одержані в розгорнутому плані на лекціях. Книга буде читатись з інтересом і допоможе студентам мати наукове уявлення про життєдіяльність рослинного організму» [19, с.2].

Окрім наукової, професор С.І. Лебедев активно проводив і громадську роботу. Обирався депутатом Одеської обласної ради депутатів трудящих, а також до складу рідколлежії наукових журналів. Був головою обласного відділення Товариства з розповсюдження політичних і наукових знань. Своєю лекторською майстерністю і ораторським мистецтвом Сергій Іванович у своїх виступах поширював передові знання й ефективні технології ведення господарства для працівників промислових підприємств, колективів та радгоспів [20, с.2].

Талант і висока працездатність сприяли швидкому науковому зростанню вченого. В 1956 р. його обирають академіком УАСГН, а в 1959 р. – її віце-президентом [1, арк.3].

С.І. Лебедев належав до когорти вчених, досягнення якого були високо поціновані. Як вчений, педагог і громадянин він зробив вагомий внесок у розвиток і виведення ОДУ на новий якісний рівень, що назавжди залишиться в пам'яті викладачів та нащадків.

Таким чином, у одеський період діяльності вплив Сергія Івановича на розвиток фізіології і біохімії рослин в Україні суттєво розширився, став масштабнішим та планомірнішим. Саме в цей період була заснована наукова школа професора С.І. Лебедева, учні якого і нині продовжують започатковані ним дослідження в науково-дослідних інститутах та сільськогосподарських станціях. Науковий доробок Сергія Івановича має важливе практичне і теоретичне значення, яке спрямоване на підвищення фотосинтезу і продуктивності рослин. В його особі сформувався новий тип вченого, що поєднував глибоку фундаментальність знань із практичною діяльністю.

Список використаних джерел

1. Особова справа С.І. Лебедева // Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. – 60 арк.
2. Лебедев С.І. Вогнище передової науки (до 90-річчя Одеського університету) / С.І. Лебедев // Газета «Чорноморська комуна». – 1955. – №94. – С.2.
3. Лебедев С.І. К 90-літтю Одеського государственного университета им. И.И. Мечникова / С.І. Лебедев // Труды Одеського государственного университета. Сборник, посвященный 90-летию Одеського университета и 110-летию со дня рождения И.И. Мечникова. – 1955. – Т.145. – С.7–22.
4. Історія Одеського університету за 100 років / За ред. О.І. Юрженко; Н.І. Букатевич, Г.А. Вязовський, І.М. Дузь [та ін.]. – К.: Вид-во Київського університету, 1968. – 378 с.
5. Державний архів Одеської області (далі – ДАОО). – Ф.1438. – Оп.12. – Спр.149. – 91 арк.
6. Литвиненко Л.Г. Волшебник изумрудной страны / Л.Г. Литвиненко // Газета «Зеркало недели». – 2002. – №11 (386). – С.4.
7. ДАОО. – Ф.1438. – Оп.12. – Спр.76. – 139 арк.
8. Лебедев С.І. Високе покликання вчених / С.І. Лебедев // Газета «Чорноморська комуна». – 1957. – №102. – С.4.
9. Научный ежегодник ОГУ им. И.И. Мечникова. Кафедра общественных наук // Гол. ред. С.І. Лебедев. – 1957. – 209 с.
10. Історія Одеського державного університету (1865–2000) / Гол. ред. В.А. Сминтина; Л.О. Ануфрієв, С.О. Апатов, Ю.О. Амброз [та ін.]. – Одеса.: Вид-во Астропринт, 2000. – 226 с.
11. ДАОО. – Ф.1438. – Оп.12. – Спр.190. – 72 арк.
12. Там само. – Спр.77. – 84 арк.
13. Лебедев С.І. Про університети США / С.І. Лебедев // Газета «За наукові кадри». – 1959. – №7 (595). – С.4.
14. ДАОО. – Ф.1438. – Оп.12. – Спр.168. – 43 арк.
15. Там само. – Спр.86. – 15 арк.
16. Кольченко Л.О. Вчені вузів Одеси. Бібліографічний довідник / Л.О. Кольченко, Ю.П. Зайцев, І.С. Шелестович. – Одеса, 1999. – Вип.2. – Ч.5. – С.74–77.
17. Професор Сергій Іванович Лебедев: основні віхи науково-педагогічної діяльності / В.О. Іваниця, І.П. Григорюк, Є.М. Богач, Т.В. Бурлака // Вісник Одеського національного універ-

ситету ім. І.І. Мечникова. – 2011. – Серія Біологія. – Вип.18 (25). – С.96–102.

18. Санникова О.И. Сергей Иванович Лебедев / О.И. Санникова // Видные ученые Одессы (по воспоминаниям учеников и сотрудников). – 1992. – Вип.2. – С.77–82.

19. Читачі про праці наших вчених // Газета «За наукові кадри». – 1959. – №21 (609). – С.3.

20. Лебедев С.І. Лекции для трудящихся / С.І. Лебедев // Газета «Знамя коммунизма». – 1958. – №112 (4730). – С.1.

References

1. Osobova sprava S.Lebedeva // Odeskiy natsionalniy universitet im. I.I. Mechnikova. – 60 ark.
2. Lebedev S. Vogniche peredovoi nauki (do 90-richa Odeskiy universitet) / S.Lebedev // Gazeta «Chornomorska komuna». – 1955. – №94. – S.2.
3. Lebedev S. K 90-letiu Odeskogo gosudarstvenogo univesiteta im. I.Mechnikova / S. Lebedev // Trudi Odeskogo gosudarstvenogo univesiteta im. I.Mechnikova. Sbornik, posviachoniy 90-letiu Odeskogo gosudarstvenogo univesiteta i 110-letiu so dnia rozdenia I.Mechnikova. – 1955. – T.145. – S.7–22.
4. Istoria Odeskogo universitetu za 100 rokov / Za red. O.Urzenko; N.Bukatevich, G.Viazovskiy, I.Duz [ta in.]. – K.: Vid-vo Kiyivskogo universitetu, 1968. – 378 s.
5. Dergavniy archive Odeskoy oblasti (dali – DAOO). – F.1438. – Op.12. – Spr.149. – 91 ark.
6. Litvinenko L.G. Volshebnik izumrudnoy strain / L.G. Litvinenko // Gazeta «Zerkalo nedeli». – 2002. – №11 (386). – S.4.
7. DAOO. – F.1438. – Op.12. – Spr.76. – 139 ark.
8. Lebedev S. Visoke poklikanie vchenich / S.Lebedev // Gazeta «Chornomorska komuna». – 1957. – №102. – S.4.
9. Nauchniy egegodnik OGU im. I.I. Mechnikova. Kafedra obchestvenih nauk // Gol. red. S.I. Lebedev. – 1957. – 209 s.
10. Istoria Odeskogo derzhavnogo univesitetu (1865–2000) / Gol. red. V.A. Smintina; L.O. Anufriev, S.O. Apatov, U.O. Ambroz [ta in.]. – Odesa.: Vid-vo Astroprint, 2000. – 226 s.
11. DAOO. – F.1438. – Op.12. – Spr.190. – 72 ark.
12. Tam samo. – Spr.77. – 84 ark.
13. Lebedev S. Pro universiteti USA / S.Lebedev // Gazeta «Za naukovii kadri». – 1959. – №7 (595). – S.4.
14. DAOO. – F.1438. – Op.12. – Spr.168. – 43 ark.
15. Tam samo. – Spr.86. – 15 ark.
16. Kolchenko L.O. Vcheni vuziv Odesi. Bibliografichniy dovidnik / L.O. Kolchenko, U.P. Zaycev, I.S. Shelestovich. – Odesa, 1999. – Vip.2. – Ch.5. – S.74–77.
17. Profesor Sergey Ivanovich Lebedev: osnovni vichi naukovopedagogichnoi dialnosti / V.O. Ivanicia, I.P. Grigoryuk, E.M. Bogach, T.V. Burlaka // Visnik Odeskogo nachionalnogo universitetu im. I.I. Mechnikova. – 2011. – Seria Biologia. – Vip.18 (25). – S.96–102.
18. Sanikova O.I. Sergey Ivanovich Lebedev / Sanikova O.I. // Vidnie uchenie Odesi. – 1992. – Vip.2. – S.77–82.
19. Chitachi pro praci nashih vchenih // Gazeta «Za naukovii kadri». – 1959. – №21 (609). – S.3.
20. Lebedev S.I. Lekcii dlia trudiachih / S.I. Lebedev // Gazeta «Znamia komunizma». – 1958. – №112 (4730). – S.1.

* * *